

2015

Vera
Berkeveld
2311836

[STUDIEDAG 3]

RCE Het imiteren van imitaties

Inhoud

Inleiding	3
Artikel Kleuronderzoek.....	4
Artikel Monumentenzorg in kleur en schilderijen.....	5
Presentaties.....	6
Frederik Franken	6
Anton van Wezep	8
Dialogo.....	9

Inleiding

Het Kleurhistorisch Platform organiseert op donderdag 8 oktober 2015 een middag met als thema het imiteren van imitaties, het reconstrueren van imitatieschilderingen in het monumentale interieur. Sinds mensenheugenis wordt met verf materiaal geïmiteerd, op gebruiksvoorwerpen en gevel- en interieuronderdelen. Meestal zijn het hout- of marmerimitaties, zoals eiken, teak, mahonie, noten, palissander, wit marmer, vert de mer, portor, st remy, maar ook schildpad- of zandsteenimitaties komen voor. Tijdens de middag belichten we een aantal vragen: Hoe worden imitaties tegenwoordig gemaakt en hoe ging dit vroeger? Wat was hun oorspronkelijke uiterlijk? Hoe gaan we daar bij restauratie mee om?

Doel;

Het platform wil de belangstelling voor historische imitaties vergroten, hun behoud stimuleren, een zorgvuldige omgang bevorderen en kennis uitwisselen. De middag wordt een weerslag van de huidige restauratiekennis en vaardigheden. Een nieuwe brochure van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed over imitatieschilderingen verschijnt dit jaar.

Voor wie?

De dag is bestemd voor iedereen die zich professioneel bezig houdt met de geschilderde afwerking van interieurs, zoals decoratie- en restauratieschilders, restauratoren van historische binnenruimten, kleuronderzoekers, bouwhistorici, (restauratie)architecten, gemeenteambtenaren en medewerkers en studenten van restauratieopleidingen.

Artikel Kleuronderzoek

Info Restauratie en beheer, Rijksdienst voor de Monumentenzorg.
25 juli 2001. RDMZ.

Bij restauraties van gebouwen wordt er vaak geschilderd. De vraag is; in welke kleur en met welke verfsoort? Daar is een kleurhistorisch onderzoek voor nodig. Het is belangrijk te onderzoeken of onderdelen op hun plaats te moeten blijven en ze te documenteren. De RDMZ pleit ervoor dat alle verflagen behouden blijven, zodat de gelaagdheid van het gebouw zichtbaar blijft.

Veel gebouwen zijn gemoderniseerd. Bij restauratie is het daarom van belang een analyse uit te voeren, om te zien welke onderdelen er bij welke periode horen. Restanten en uitmonsteringen, geven veel informatie voor de kleur- en bouwgeschiedenis. Indien men meer zekerheid wenst over de historische afwerking van het gebouw is het nuttig een ervaren kleurhistorisch onderzoeker of restaurator te raadplegen. Het specialistische onderzoek bestaat uit stratigrafisch en laboratoriumonderzoek, aangevuld met archief-, literatuur-, iconografisch en architectonisch onderzoek.

Verflagen springen direct in het oog en kunnen niet, zoals veel bouwkundige constructies, onzichtbaar worden vervangen. Bij restauraties kan een restaurator de originele verf- en andere afwerklagen conserveren en consolideren, waarbij het verouderde materiaal zichtbaar blijft.

Materiaaltechnisch onderzoek aan afwerklagen van gebouwen is een jonge discipline. Er moet een inhaalslag worden gepleegd om zo veel mogelijk over de historische afwerklagen te weten te komen. Bij eerdere restauraties zijn door onvoldoende kennis veel afwerklagen verloren gegaan. De RDMZ pleit ervoor om eerst de historische kleuren te onderzoeken en te documenteren en vervolgens te zien wat deze met een gebouw hebben gedaan of doen. Met andere woorden; om vervolgens de kwaliteit van de verschillende afwerklagen te begrijpen en te onderkennen. Het kan voorkomen dat de historische kleuren van het exterieur misstaan door de veranderende stedelijke context waarin het gebouw zich bevindt. Daarnaast is zij onderhevig aan een veranderde smaak of mode. Het is dan zaak om de historische afwerklaag te bewaren. Immers ook, hedendaagse smaak heeft geen eeuwigheidswaarde.

Artikel Monumentenzorg in kleur en schilderijen

Uitgave; Afdeling Voorlichting van de Rijksdienst voor Monumentenzorg
Januari 1983. Staatsdrukkerij.

In woonhuizen werden andere kleuren toegepast dan in kerken. In woonhuizen zelf was er ook verschil in kleur, de keuken was anders dan de woonkamer.

Omdat iedereen een kleur anders ervaart, is het moeilijk deze te in nuances uit te drukken. Wel hebben we het over; verzadiging, helderheid en intensiteit. Er zijn tegenwoordig machines die deze waardes in getallen kunnen uitdrukken. Zo kan er in de verfindustrie een kleur exact nagemaakt worden.

In verloop van tijd, is er veel verschil ontstaan in de schilderijen. Dit kwam niet door de bekwaamheid van de schilder, maar door het materiaal en de grondstoffen die toen voor handen waren. In het schilderen telden de mode van die tijd ook mee.

In Nederland vinden we het oudste kleurgebruik terug in kerken. Deze schilderijen vertelde een verhaal, dit was vooral belangrijk toen de mensen nog niet konden lezen. In alle gevallen was het zo dat de kerken werden afgewerkt met een pleisterlaag en daarna werden beschilderd. Vaak werd daar ook nog bladgoud aan toegevoegd. Op pilaren en gepleisterde wanden vinden we de meeste decoraties terug, tijdens een restauratieonderzoek.

In de middeleeuwse kastelen en verdedigingswerken was het kleurgebruik eenvoudig en vaak alleen op gericht op functionaliteit. Het moest bezoekers imponeren.

Vooraf aan een restauratie van sommige monumenten wordt een onderzoek ingesteld naar de oude afwerklagen. Dit wordt meestal gedaan met zeer scherpe chirurgische mesjes. Hier kan men een voor een de verflagen mee blootleggen. Zo kan men trapsgewijs duidelijk maken hoe in verschillende perioden diverse kleuren werden gebruikt. Bij een reconstructie van de oude of zelfs de originele kleurige afwerking van het monument wordt gebruikt gemaakt van de resultaten van het onderzoek.

Presentaties

Frederik Franken

Frederik is restauratiearchitect bij Bureau Bouwhistorisch Onderzoek & Restauratie (BBOR). Frederik geeft adviezen en voert de regie over onderhoud- en restauratieprojecten van monumenten. Deze projecten betreffen soms het gehele pand, in andere gevallen alleen het exterieur of het interieur.

In deze casus vertelt Frederik over het project Onze Lieve Heer op Solder. Deze casus gaat over de restauratieaanpak van het gemarmerde altaar binnen een grootscheepse restauratie van de kerkzaal. Hij spreekt over het opdrachtgeverschap, de factoren die een rol speelden bij het maken van keuzes en wat er kwam kijken bij het nabootsen van het historisch materiaal.

Imitaties schilderen is al lastig, maar een imitatie imiteren is veel moeilijker. De vraag was in dit project; conserveren, vrijleggen of over schilderen?

In de 19^e eeuw was de gehele kerk geel schildert. Ze wilde dit eerst behouden en conserveren. Er werden kleuretrapjes (in het jaar 2000) gemaakt, onder de gele laag werd er een paarse en bruine laag gevonden. Archief, bouw en kleuronderzoek bood veel aanknopingspunten. Toen werd er besloten de roze staat terug te brengen.

<http://www.opsolder.nl/blog/kleuronderzoek-museum-ons%E2%80%99-lieve-heer-op-solder-bekent-kleur>

De zolderkerk van Museum Ons' Lieve Heer op Solder kleurt voortaan dodekop. Deze historische rozerode kleur is de kleur van de kerk aan het einde van de 19de-eeuw, toen de ruimte nog volop als katholieke kerk in gebruik was. De hele ruimte werd gerestaureerd en teruggebracht naar de situatie rond 1886, de laatste dagen voordat de kerk een museum werd.

Een deel van het altaar is vrijgelegd, niet alles want dit kostte veel tijd. De marmerlaag werd vrijgelegd en geretoucheerd. De rest van de marmerlaag moest worden gereconstrueerd. Dus het marmer van diegene die het ooit honderd jaar terug had geschilderd, moest worden geïmiteerd. Als voorbereiding moest er een onderzoek gedaan worden naar pigmenten, verf en materialen die waren gebruikt om het marmer te vervaardigen. De kleuren van de imitaties moesten worden gekozen, dit was vooral lastig als het om een kleur ging die niet meer gebruikt mocht worden (zoals loodwit).

<http://www.leoniekepolman.com/hoe-kijkt-een-kleuronderzoeker-naar-artis/artis-pg-2/>

Anton van Wezep

Het vakmanschap van de schilder vroeger en nu. Door Anton van Wezep (voorzitter Studieclub Schilders)

De presentatie gaat over de ontwikkeling van het schildervak en de zogenaamde 'restauratietechnieken', waar de imitaties onderdeel van zijn. Wat de schilder vroeger leerde wordt afgezet tegen wat de schilder nu leert. Van oudsher zijn er verschillende scholen, met ieder een eigen stijl van schilderen. Welke opleidingen zijn er tegenwoordig en wat leer je daar? Wat gebeurt er in het traject erna?

Het ontstaan van vakmanschap;

- Aanleren van de basisvaardigheden (technieken)
- Theorie; algemeen, sociaal en vaktechnisch
- Toepassen van kennis en vaardigheden (ervaring)

Rond 1000 tot 1800 bestonden hier nog Gilden voor. Leerlingen betaalde leergeld om Gezel en daarna Meesterschilder te worden. Dit was plaatselijk georganiseerd en de kennisoverdracht ging mondeling en via de praktijk.

De 19^e was een eeuw van verval, sociaal onrecht, kinderarbeid en daardoor geen beroepsonderwijs. Daarna krabbelde het weer een beetje op. De eerste vakboeken kwamen uit (van de Burg). Eind 1800 ontstonden de eerste ambachtsscholen. Dit gebeurde vooral in de grote steden. De nadruk lag op praktijkleren. De opleiding duurde twee jaar.

Vanaf 1945 werden deze scholen een vervolg na de LTS. Je werd opgeleid tot volwaardig vakman door je VVA examens te halen.

Nu bestaan er nog drie vakscholen; Sibab in Zwolle, Nimeto in Utrecht en st. Lucas in Boxtel. Vanaf 1970 ontstond er een worsteling met het imago. Daarna breidde de scholen de opleidingen uit tot een vierjarige opleiding.

Door de WEB (1996) werd het door de veralgemenisering en verbreding van het MBO, moeilijk in korte tijd het vak te leren. Wat vooral verdween waren de hout- en marmerimitaties.

Wat is en nu nodig om het vak te leren en blijven uitoefenen?

- Bewaren van de kennis, inventariseren in bedrijven.
- Ontwikkelen van cursussen en seminars
- Deskundige en leerlingen samen brengen in de uitvoering van een project

Dialogoog

Tijdens de een socratisch dialogoog gaan we in groepjes uit elkaar, om te discussiëren over het onderwerp. Het onderwerp van de discussie was;
Wat heb je nodig om een imitatie van een imitatie te kunnen doen?

Mijn betoog bij deze vraag was het volgende;
Voorbereiden d.m.v. studies naar de achtergronden, zoals tijd waarin het werk gemaakt is.
Oefeningen in de technieken met bijvoorbeeld soorten verf en materialen die ik nog niet gebruikt heb.
Advies van vakmensen die hier vaker mee te maken hebben/mee gewerkt hebben.
Veel soorten vakmensen en disciplines om raad vragen.
Vooronderzoek met een expert voor de uitvoering doen.
En natuurlijk een goed voorbeeld van de na te maken imitatie. In beeld maar ook fysiek.

Vragen die ik aan de andere stelden na hun betoog;

- Jeroen Wilbrink, restauratieschilder
Hoe bepaal jij welke verfsoort je gebruikt bij het imiteren?
- Martiene Postema-Boer, kleuronderzoeker
Hoe verbindt je alle menen die meewerken aan het project, met elkaar?
- Ger van Dijkhuis, Studieclub Vakschilders
Hoe zou jij verbeteren dat iedereen bij zijn eigen disciplines blijft?
- Laura Kokner, Historische binnenruimtes
Wat te doen zonder goed voorbeeld? Wel of niet restaureren?
- Krijn Kraaienveld, docent Nimeto Utrecht
Wat zou jij willen veranderen in het vakonderwijs?

- Mieke van Mers, restauratieonderzoeker
Hoe bepaal je de context van een imitatie?

- Renate Osselo, student Amsterdam, Historische binnenruimtes
Hoe denk jij een goede imitatieschilder te hebben gevonden? Hoe test je dit?

Hierna werden de meest sprekende onderwerpen uitgekozen en teruggekoppeld aan de hele groep. Onze groep koos voor; Alle disciplines gebruiken en raadplegen in het proces, en een boek of digitaal bestand met casussen maken, waar je in kunt raadplegen. Alle onderwerpen en uitkomsten van de groepjes werden gepresenteerd aan de groep. De twee personen van het Rijksdienst van Cultureel Erfgoed, gaan deze bevindingen meenemen in hun verdere onderzoek.

